

УМР ИБРАТИ

**ПРОФЕССОР КАМАЛБАЙ ПАЛЫМБЕТОВ - ТАНИҚЛИ
ФОЛЬКЛОРШУНОС ОЛИМ**

Қонисбой Юсупов

*Қорақалпоқ давлат университети
профессори, педагогика фанлари доктори*

Kalit so'zlar: фольклоршунос, dars jarayoni, o'qitish, epos, obraz, ijodi,

Ключевые слова: фольклорист, процесс урока, обучение, эпос, образ, творчество.

Key words: folklorist, the process of the lesson, training, epic character, creative work.

Илм аҳлининг ҳаёт йўлига назар ташланса, кимдир бу йўлга кутубхоналар орқали, кимдир амалий фаолияти натижасида кириб келгани кузатилади. Таниқли фольклоршунос олим, қорақалпоқ адабиётини ўқитиш бўйича методист Палымбетов Камалбай Сарсенбаевич айнан иккинчи тоифага мансуб зиёлилардан.

Қайд этиш жоизки, филология фанлари доктори, профессор Камалбай Палымбетовнинг салкам 40 йиллик фаолияти бевосита фольклоршунослик ва

адабиётшунослик, мактаб таълими, хусусан, қорақалпоқ тили ва адабиётини ўқитиш муаммолари билан боғлиқликда кечди.

Палымбетов Камалбай Сарсенбаевич, 1965-йил 3-майда Қорақалпоғистон Республикаси Нукус шаҳрида таваллуд топган. 1972–1982-йилларда Қорақалпоғистон Республикаси Нукус шаҳридаги 18-сон ўрта мактабда таҳсил олган. 1985-йилда Нукус давлат университетининг Филология факультети Қорақалпоқ тили ва адабиёти факультетининг сиртки бўлимига ўқишга кириб, 1991-йилда тугатган. Университетда таълим олаётган даврида (1985–1991-йилларда) Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Қорақалпоғистон филиалининг Тарих, тил ва адабиёт институтининг “Қорақалпоқ фольклори” бўлимида катта лаборант вазифасида фаолият олиб борган. 1991–1994-йилларда Қорақалпоқ давлат университетининг “Қорақалпоқ фольклори” лабораториясида илмий ходим бўлиб ишлаган. 1994–1997-йилларда Ўзбекистон-Туркия ҳамкорлигидаги Нукус лицейида, 1997–2001-йилларда Нукус педагогик коллежида Қорақалпоқ тили ва адабиёти фани ўқитувчиси лавозимида фаолият олиб борган. 2001–2017-йиллари К.Убайдуллаев номидаги Халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институтида Тил ва адабиёт кафедраси мудири, Маънавий-маърифий ишлар бўйича проректор лавозимларида ишлаган. 2017–2018-йиллари Ажиниёз номидаги Нукус давлат педагогика институтининг «Илмий-тадқиқот ва илмий-педагог кадрларни тайёрлаш» бўлими бошлиғи, 2018–2021-йиллари Қорақалпоғистон Республикаси Халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази “Тилларни ўқитиш методикаси” кафедрасида доцент лавозимида ўз фаолиятини давом эттирган. 2022-йил 4-январдан буён Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Қорақалпоғистон бўлими Қорақалпоқ гуманитар фанлар илмий-тадқиқот

институти “Қорақалпоқ фольклори” бўлими етакчи илмий ходими, профессор лавозимида ишламоқда.

Олим қизиқиш ва интилишларининг ифодаси унинг илмий фаолиятида ҳам бўй кўрсатди. Хусусан, Палымбетов Камалбай 1997-йили “Қўрқут ота китоби” ва қорақалпоқ фольклори” (қорақалпоқ дostonлари мисолида) мавзусида 10.01.09 – фольклоршунослик ихтисослиги бўйича номзодлик диссертациясини ҳимоя қилган ва филология фанлари номзоди илмий даражасини олган, 2012-йили ОАК тоمانидан доцент илмий унвони берилган. 2021-йил 19-апрелда ЎзРФА Ўзбек тили, адабиёти ва фольклори институтида “Қорақалпоқ халқ достони “Қоблан”нинг генезиси, типологияси ва поэтикаси” мавзусида филология фанлари докторлик диссертациясини муваффақиятли ҳимоя қилди ва 2025-йили Ўзбекистон Республикаси ОАК тоمانидан профессор илмий унвони берилган.

У Қорақалпоқ давлат университети ва Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Қорақалпоқ ижтимоий фанлар илмий тадқиқот институти ҳузуридаги илмий даражалар берувчи Илмий кенгашлар аъзоси сифатида юксак малакали илмий-педагогик кадрлар тайёрлаш ишига муносиб ҳисса қўшмоқда. Шунга кўра, Палымбетов Камалбай педагогик фаолияти давомида олий малакали илмий кадрлар тайёрлаш, филология йўналиши бўйича ўзига хос мактаб шакллантирди, десак муболаға бўлмайди. Унинг фаоллиги қорақалпоқ тили ва адабиётидан малакали кадрларни тайёрлаш ҳамда қорақалпоқ филологияси мактабининг ривожланишига асос бўлди.

Ҳозирги кунда Камалбай Палымбетовнинг илмий раҳбарлигида 6 нафар (PhD) мустақил изланувчи ва 4 нафар таянч докторант илмий изланишлар олиб бормоқда. Унинг бир қатор шогирдлари, жумладан 3 нафари илмий даража олган. 2 нафар шогирдининг иши ОАК га ҳимоя учун элонга юборилган.

К.Палымбетов Қорақалпоқ давлат университети филология факультети хузуридаги “Қорақалпоқ фольклори” лабораториясида таниқли фольклоршунос олим, лаборатория бошлиғи профессор Қ.Мақсетов билан лабораторияда илмий ходим бўлиб ишлаган даврида 1991-1994-йиллари талабаларни республика туманларига фольклор амалиётига олиб чиқиб, халқ оғзаки материалларини йиғишда бевосита иштироқ этиб борди. Йиғилган материлларни таҳлил ва таҳрир қилиб, бир тизимга солиб, қорақалпоқ фольклорида ҳали чоп қилинмаган халқ оғзаки намуналарини Қ.Мақсетов билан нашрга тайёрлади. Натижада илк маротаба “Қарақалпақ жаңылтпашлари” (1993), “Қарақалпақ дэстүр қосықлары” (1997) китоблари чоп қилинди. Ушбу тўпломларда қорақалпоқ тез айтишлари ва ҳали нашр қилинмаган келин салом, ҳаўжар (ёр-ёр), сыңсыў, йўқлов намуналари илк маротаба нашр қилинди. Нашр қилинган тўпломлар миллий меросларимизнинг сақланиб қолишида ва фольклоршунослик илми учун катта аҳамиятга эга бўлди. Ушбу йиллари “Қарақалпақ халық муҳаббат қосықлары” тўптоми ҳам нашрга тайёрланди, лекин босмохоналардаги қоғознинг йўқлиги, оғир шароит туфайли тайёрланган намуналар нашр қилинмай қалди. Лекин, К.Палымбетов устози Қ.Мақсетов билан тайёрлаган тўпломнинг илм учун ҳам, халқ учун ҳам аҳамиятини тушуниб, ушбу фольклор намуналарини “Муҳаббат қосықлары” номи билан (Ташкент, “Ziyo nashr”, 2020) чоп эттирди.

Олимнинг “Ádebiyattı oqıtıw metodikası” (2009), “Qorqıt ata kitabı hám qaraqalpaq dástanları” (2010), “Balalar ádebiyatı” (2012), “Diktantlar hám bayanlar toplamı (5-9-klaslar)” (2014), “XX ásir qaraqalpaq poeziyası antologiyası. I-tom” (2018), “Qaraqalpaq ádebiyatı (10 sinf ushın darslik)” (2017), “Ádebiyat (6 sinf ushın darslik)” (2017), “Ádebiyat (8 sinf uchun darslik)” (2019), “Professor Q.Maqssetovtıń ómiri hám dóretiwshilik xızmetleri tuwralı ilimiy

ocherk” (2019), “Qaraqalpaq tili. 5-7-klass (Kórsetpeli-universal qollanba). I kitap” (2021), “Qaraqalpaq tili. 8-11-klass (Kórsetpeli-universal qollanba). II kitap” (2021), “Qaraqalpaq xalıq dástanı «Qoblan» (Genezisi hám tipologiyası)” (2020), “Qaraqalpaq xalıq isenim ırımları” (2023), “«Qoblan» dástanınıń kórkemligi” (2024) каби монография, дарслик ва ўқув қўлланмаларида узлуксиз адабий таълим жараёнини ташкил этиш, синфдан ташқари ўқиш ва мустақил ишларни уюштириш, таълим олувчиларнинг бадиий-эстетик тафаккурини ўстириш, китобхонлик маданиятини юксалтириш каби адабий-назарий, методик ва ахлоқий муаммолар ўз ифодасини топган.

Камалбай Палымбетовни Қорақалпоғистон Республикаси миқёсида илмий йўналишдаги ишларнинг фаол қатнашчиси сифатида таърифлаш мумкин. У “Қорақалпоқ адабиётини ўрганиш ва ўқитишнинг долзарб масалалари”, “Ҳозирги филология фанининг долзарб масалалари” йўналишида доимий тарзда ташкил этиладиган илмий-назарий ва амалий конференциялар да маърузалари билан фаол иштирок этиб келмоқда.

Олим Россия, Америка, Франция, Малайзия, Туркия каби хорижий давлатлардаги нуфузли журналларда мақолаларини чоп эттириб келмоқда ва халқаро илмий-назарий ва амалий конференцияларда илмий мақолалари билан мунтазам равишда иштирок этиб келади.

Ўқув жараёнини методик жиҳатдан таъминлашда Камалбай Палымбетов томонидан 4 та монография, 4 та дарслик, 5 та ўқув-методик қўлланма, 1 адабиёт хрестоматияси, 3 та қорақалпоқ фольклори намуналари тўпломи, 3 та рисола ҳамда 150 дан зиёд мақолалар нашр этилган.

Ёшларни ўзига эргаштира олиш қобилиятига эга устоз мунтазам маънавият ва ахлоқ-одоб тўғрисида турли хил суҳбатлар ўтказиб келади.

Камалбай Палымбетов кўп йиллик самарали педагогик фаолияти ва ўқув-тарбиявий жараёни такомиллаштиришга қўшган салмоқли ҳиссаси, фандаги ютуқлари ва илмий-тадқиқот ишларидаги фаоллиги учун 2004-йили Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими аълочиси, 2009-йили Қорақалпоғистон Республикаси Халқ таълими аълочиси кўкрак нишони билан, 2008-йили Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлигининг фахрий ёрлиғи билан тақдирланган. 2011-йили “Ўзбекистон Республикаси мустақиллигига 20 йил”, 2017-йили “Ўзбекистон Конституциясига 25 йил” эсдалик нишонлари билан мукофотланган.

Камалбай Палымбетов Республикамиздаги ОАК эътироф этган “Адабий мерос”. “Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Қорақалпоғистон бўлими ахборотномаси”, “Фан ва жамият” каби илмий ва илмий-методик журналларининг таҳрир ҳайъати азоси ҳисобланади.

Камалбай Палымбетов ўзи фаолият юритаётган институти жамоасида катта обрў-эътиборга эга бўлиб, самарали илмий ва педагогик фаолият олиб боради. У айна пайтда қорақалпоқ халқ маросим фольклори бўйича илмий изланишлар олиб бормоқда.

Биз кичик бир мақола доирасида Камалбай Палымбетов шахсияти ва фаолиятини белгиловчи айрим чизгилар билан чекландик. Муборак 60 ёшини нишонлаётган, таниқли фольклоршунос олимга илм беришдек машаққатли ишни зиммасига олган, юксак малакали мутахассислар тайёрлашдек замонга ҳамнафас олимга келгусидаги ишларига улкан ижодий парвозлар, сиҳат-саломатлик тилаймиз.

Adabiyotlar:

1. Палымбетов К.С. «Қорқит ата китаби» ҳам қарақалпақ дэстанлары (Монография). – Нөкис: Билим, 2010, 126 б.

2. Палымбетов К.С. Қарақалпақ халық дәстаны «Қоблан» (генезиси хәм типологиясы) (Монография). – Нөкис: Билим, 2020, 126 б.
3. Палымбетов К.С. Қарақалпақ халық исеним ырымлары (Монография). – Нөкис: Билим, 2023, 126 б.
4. «Қоблан» дәстанының көркемлиги (Монография) – Нөкис: Билим, 2024, 126 б.
5. Palımbetov K., Pirniyazov I., Berdimuratova R. Ádebiyattı oqıtıw metodikası (8-klass ushın metodikalıq qollanba). – Nókis: Hamidov N.H., 2009. 12,75 b/t.
6. Palımbetov K. «Qorqıt ata kitabı hám qaraqalpaq dástanları (Monografiya). – Nókis: Bilim, 2010. 8,0 b/t.
7. Palımbetov K., Bekbergenova Z. Balalar ádebiyatı (Kásip-óner kolledjleri ushın sabaqlıq). – Nókis: Bilim, 2012. 16,0 b/t.
8. Palımbetov K., Berdimuratova R. Diktantlar hám bayanlar toplamı (5-9-klasslar). – Nókis: Bilim, 2014. 7,25 b/t.
9. Palımbetov K., Bekbergenova Z., Bayniyazova T., Nuratdinova G. XX ásir qaraqalpaq poeziyası antologiyası. I-tom. – Nókis: Bilim, 2018. 10,0 b/t.
10. Mámbetov K., Palımbetov K. Qaraqalpaq ádebiyatı (10 sinf ushın darslik). – Nókis: Bilim, 2017. 16 b/t.
11. Allashov P., Palımbetov K. Ádebiyat (6 sinf ushın darslik). – Nókis: Bilim, 2017. 16 b/t.
12. Mámbetov K., Palımbetov K. Ádebiyat (8 sinf uchun darslik). – Nókis: Bilim, 2019. 22,5 b/t.
13. Palımbetov K., Tobanazarov A. Qaraqalpaq tili. 5-7-klass (Kórsetpele-universal qollanba). I kitap. – Nókis: Jeti ıqlım, 2021. 16,0 b/t.

14. Palımbetov K., Tobanazarov A. Qaraqalpaq tili. 8-11-klass (Kórsetpeli-universal qollanba). II kitap. – Nókis: Jeti ıqlım, 2021. 18,75 b/t.
15. Palımbetov K. Narodnie sueveriya, svyazannie s jivotnımi (na primere karakalpaksogo folklorı) // Journal «The scientific heritage». №90 (90), (2022). Budapest, Hundary, 2022. – P.92-95.
16. Palımbetov K. Balağa isim qoyıw menen baylanıslı ırımlar (Qaraqalpaq xalıq dástanları mısasında) // Internauka. Nauchnıy jurnal. №37 (260), oktyabr, Chast. Moskva, 2022 g., ISSN 2687-0142. – C.54-56.
17. Palımbetov K. Haywanat hám quslarg'a baylanıslı qaraqalpaq xalıq ırımları // XXI International Scientific and Practical Conference «Actual priorities of modern science, education and practice». May - 31-03 June, Paris, France, 2022. – P.646-652.
18. Palımbetov K. ırım-tıyımlar - folklortanıw iliminiń bir janrı sıpatında // ÓZRIAQQB Xabarshısı. – Nókis, 2023, № 1 (270). B.127-130.
19. Palımbetov K. ırım-tıyımlardıń mánilik strukturalıq ózgesheligi // ÓZRIAQQB Xabarshısı. – Nókis, 2023, № 3 (272). – B.117-119.
20. Palımbetov K. Cueveriya i primetı, svyazannie s uxodom za detmi u karakalpaksogo naroda (na osnove folklorno-etnograficheskix materialov) // Central Asian journal of literature, philosophy and culture. Volume: 04. Issue: 06. June 2023. P.40-46.
21. Palımbetov K. Qaraqalpaq dástanlarında hámiledar hayallardıń jerik ası menen baylanıslı isenim ırımlar // ÓZRIAQQb Qaraqalpaq gumanitar ilimler ilimizertlew institutı “Qaraqalpaq filologiyasınıń máseleleri ilimiy seminar. Maqalalar toplamı. Nókis, “Ilim”, 2023. – B.18-21.

22. Palimbetov K. “Qoblan” dástanınıń qaraqalpaq hám qazaq versiyalarındaǵı ayırım motivler tipologiyası //Alisher Navoiy nomidagi Tashkent Davlat O‘zbek tili va adabiyoti universiteti « O‘zbek folklori va shevalari tadqiqotlari: Amaliyot, metodologiya, yangicha yondashuv» mavzusidagi ilmiy-nazariy koferenciya materiallari. 2023, 20 may. – B.429-432.

23. Palimbetov K. Qaraqalpaq xalıq dástanlarında ırım hám isenimler // Ilim hám jámiyet. – Nókis, 2023. 2-san. – B.115-117.

24. Palimbetov K. Tasqa baylanıslı isenimler // Ilim hám jámiyet. – Nókis, 2023, 3-san. 1-sseriya. – B.107-109.

25. Palimbetov K. Markaziy Osiyo madaniy meroslari: etno-eposlar, xalqlar va tarixiy shaxslar //«Xorazm – Markaziy Osiyo sivilizatsiyası tizimida» mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari. Urganch, 2023, 27-29-aprel. – B.233-240.

26. Palimbetov K. “Qoblan” dástanınıń versiya hám variantlarınıń areal-aymaqlıq ózgeshelikleri // ÓzRIAQQB Xabarshısı. – Nókis, 2024, №1(274). – B.102-105.

27. Palimbetov K. Qaraqalpaq xalıq dástúr folklorınıń payda bolıw derekleri hám janrlıq ózgesheligi // ÓzRIAQQB Xabarshısı. – Nókis, 2024, №2(275). – B.89-91.

28. Palimbetov K. Features of Karakalpak folk rituals songs // American journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education. Volume 02, Issue 06, 2024 ISSN (E): 2993-2769. – R.182-186.

29. Xoshniyazov J., Palimbetov K. Maqsetov mektebi (Professor Q.Maqsetovtıń ómiri hám dóretiushilik xızmetleri tuwralı ilimiy ocherk). – Nókis: Ilim, 2019. 6 b/t.